

ΤΑΚΗΣ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:
«Υπήρξαμε αιχμάλωτοι τοποθετήσεων και δείξαμε αδυναμία προσαρμογής στα διεθνή δεδομένα»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στην Αντιγόνη Σολομωνίδου-Δρουσιώτου
antigoni.drousioutou@phileleftheros.com

Εξομολόγηση σκέψεων, αναλύσεων και προσεγγίσεων, ιδωμένων μέσα από τη δική του πολιτική και ιδεολογική συγκρότηση, είναι το πρόσφατο βιβλίο «Κύπρος 1950-1959 - Το τέλος του αλυτρωτισμού» του Τάκη Χατζηδημητρίου, πολιτικού και επικεφαλής της Τεχνικής Επιτροπής Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Ο ίδιος τονίζει πως το σπέρμα των ερωτημάτων που βάζει δεν είναι νεοφρανές, αλλά υπήρχε έκτοτε, όταν εξελίσσονταν τα γεγονότα και θεωρεί πως θα είναι λάθος να εκληφθεί το βιβλίο ως ιστορία του αγώνα. Σημειώνει ότι ήταν δύσκολο να εκφράσεις μια τέτοια εποχή, όμως και η αποφυγή καταγραφής των σκέψεων θα ήταν παράλειψη που δεν δικαιολογείται. Πατί, όπως λέει, τα όσα βίωσαν οι άνθρωποι εκείνης της εποχής δεν ήταν συνηθισμένα, ήταν εξαιρετικά και με αυτά θέλησε να αναμετρηθεί. Και φυσικά να κριθεί. Καταθέτει ως συμπέρασμα ένα μεγάλο ερωτηματικό για το μέλλον και την τύχη της Κύπρου στο σύνολό της και ιδιαίτερα του κυπριακού Ελληνισμού.

«Κύπρος 1950-1959 - Το τέλος του αλυτρωτισμού» από τις εκδόσεις Παπαζήση, το τελευταίο σας βιβλίο που μόλις κυκλοφόρησε. Γιατί το τέλος του αλυτρωτισμού;

Η πάροδος του χρόνου αφήνει ανεπούλωτα τραύματα

«Το ενωτικό συναίσθημα ταυτισμένο με το όνειρο της εθνικής ολοκλήρωσης του Ελληνισμού βρισκόταν μέσα στο ευρύτερο πνεύμα του εθνικισμού και της δημιουργίας των εθνικών κρατών του 19ου και της απαρχής του 20ου αιώνα. Συνδεόταν απόλυτα με το ευρύτερο αλυτρωτικό κίνημα που συνέβαλε στη δημιουργία της σύγχρονης Ελλάδας, το οποίο τερματίστηκε με την καταστροφή του 1922. Αναβίωση του δεκαετίου του 1950, την εποχή των ανταποικιακών αγώνων για ανεξαρτησία, οδήγησε σε αδιέξοδα που η ηγεσία δεν μπόρεσε να αντιληφθεί και να αναπροσαρμόσει την τακτική της. Η αδυναμία αυτή οδήγησε σε εσώει αποκλεισμό, με διεθνή πράξη, της ένωσης και μεταίωση έτσι κάθε δυνατότητας εθνικής ολοκλήρωσης. Η μεταίωση αυτή δεν μας επέτρεψε να εννοήσουμε τη λύση ανεξαρτησίας που μας εκχωρήθηκε.

Ποιος φταίει;

«Το βιβλίο δεν είναι δικαστήριο ούτε ο συγγραφέας του είναι δικαστής. Περιγράφονται σε αυτό οι πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν τη δεκαετία του 1950 και πώς όλα εντάσσονται μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Το βιβλίο δεν έρχεται να κρίνει εκ των υστέρων. Ανατρέπει σε απόψεις και τοποθετήσεις όταν εξελίσσονταν τα γεγονότα. Είναι γι' αυτό που υποστηρίζει ότι η μορφή του αγώνα και οι χειρισμοί που τον συνοδεύσαν δεν ήταν μοιραίοι αλλά θέμα επιλογής, άρα και ευθύνης.

Πού στηρίζετε την άποψή σας ότι το μεγάλο του Μακαρίου είναι ότι αναγνώρισε κάποια λάθη του, ενώ ο Γρίβας όχι;

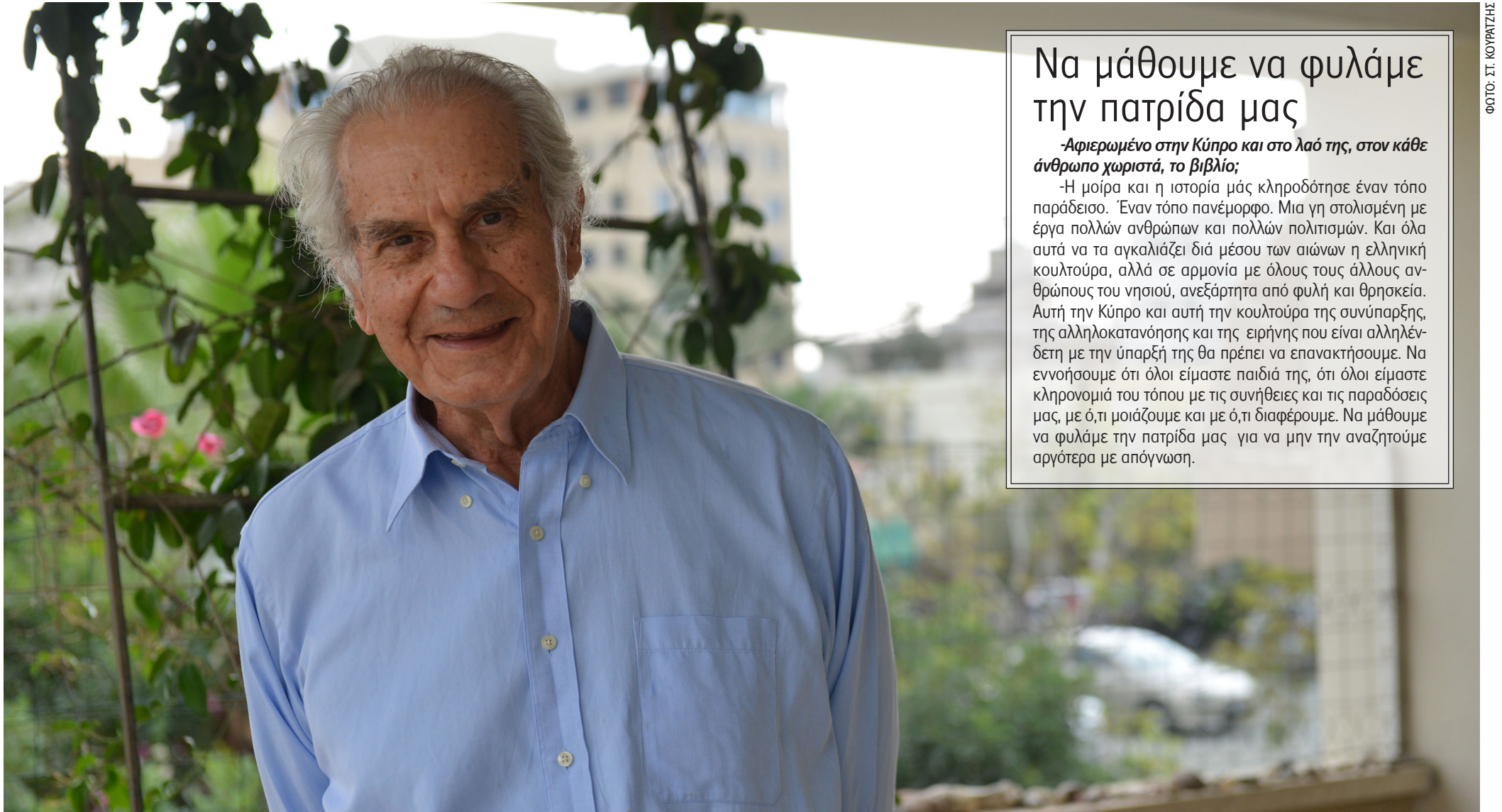
«Παρόλο που ο Μακάριος και ο Γρίβας είχαν κοινές καταβολές πολιτικές και ιδεολογικές, με την πάροδο του χρόνου υπήρξε σαφής διαφοροποίηση των δύο. Ο Μακάριος, έσω και εκ των υστέρων, πολλές φορές αναγνώριζε λάθη ή παραλείψεις και προχωρούσε σε διαφοροποίηση της πολιτικής του. Για παράδειγμα, όταν διαπίστωσε ότι δεν ήταν δυνατή η προώθηση της ένωσης, τοποθετήθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας. Ο Γρίβας, αντίθετα, έμεινε προσκολλημένος σε δογματικές τοποθετήσεις, διατύπωσε την έντονη διαφάνια του και την πρόθεσή του να μην αναγνωρίσει πια την ηγεσία του Μακαρίου.

Ποια λάθη του αναγνώρισε ο Μακάριος;

«Τη μορφή του αγώνα με τις εκτελέσεις και την στυχή έκβαση των συνομιλιών με τον Χάρντινγκ.

Τα σφάλματα σε έναν αγώνα είναι αναπόφευκτα;

«Άλλοιμονο σε αυτόν που νομίζει ότι όλα τα κάνει σωστά. Πρώτα απ' όλα ένας ηγέτης μεθαίνει μέσα στο καμίνι της δράσης, αλλά πέραν τούτου, στην πορεία των πραγμάτων πολλά είναι εκείνα που στο μεταξύ αλλάζουν.

ΦΩΤΟ: ΣΤ. ΚΟΥΡΑΖΗΣ

Να μάθουμε να φυλάμε την πατρίδα μας

«Αφιερωμένο στην Κύπρο και στο λαό της, στον κάθε άνθρωπο χωριστά, το βιβλίο;

«Η μοίρα και η ιστορία μάς κληροδότησε έναν τόπο παράδεισο. Έναν τόπο πανέμορφο. Μια γη στολισμένη με έργα πολλών ανθρώπων και πολλών πολιτισμών. Και όλα αυτά να τα αγκαλιάζει διά μέσου των αιώνων η ελληνική κουλτούρα, αλλά σε αρμονία με όλους τους άλλους ανθρώπους του νησιού, ανεξάρτητα από φυλή και θρησκεία. Αυτή την Κύπρο και αυτή την κουλτούρα της συνύπαρξης, της αλληλοκατανόησης και της ειρήνης που είναι αλληλένδετη με την ύπαρξή της θα πρέπει να επανακτήσουμε. Να εννοήσουμε ότι όλοι είμαστε παιδιά της, ότι όλοι είμαστε κληρονόμοι του τόπου με τις συνθήκες και τις παραδόσεις μας, με ό,τι μοιάζουμε και με ό,τι διαφέρουμε. Να μάθουμε να φυλάμε την πατρίδα μας για να μην την αναζητούμε αργότερα με απογνώση.

Μας κατατρώγει η δημαγωγία και ο φτηνός εθνικισμός

«Πολλούς θα ενοχλήσει το ότι γράφετε ότι ο Μακάριος ήταν Χίτης και στο έργο «Μακάριος Μεγάλη Πορεία» ενώ στην αρχή το έλεγε μετά το έκωψαν.

«Εδώ μπορώ να χαρακτηρίσω ως μεγαλείο την ομολογία του. Γνώριζε ότι μια τέτοια δήλωση θα μπορούσε να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης σε βάρος του και όμως την έκανε. Θυμίζω μου λόγια του σε συνάντησή που είχα μαζί του «Και εγώ έχω κάνει λάθη αλλά είμαι ειλικρινής με τον λαό και μου τα συγχωρεί». Και μια άλλη «αμαρτία ομολογημένη δεν είναι αμαρτία». Δε χρειάζεται λοιπόν άλλους να τον προστατεύουν με διαγραφές πληροφοριών που μάλιστα ο ίδιος δίνει. Εκείνο που χρειάζεται είναι όσοι πραγματικά τον σεβόνται να τον αφήσουν να φαίνεται αυτός που ακριβώς είναι.

Είσατε μακαριακός, με το βιβλίο γίνεται η απομυθοποίηση ενός συμβόλου;

«Δεν ασχολείται με μύθους το βιβλίο. Στο βιβλίο γίνεται πολιτική και ιδεολογική αποτίμηση της περιόδου που είναι κάτι πέραν των ηγετών. Ήταν η εποχή του ψυχρού πολέμου και η επομένη του εμφυλίου στην Ελλάδα. Ενόσ εμφυλίου που κόστισε 28.000 νεκρούς, χιλιάδες φυλακισμένους, χιλιάδες εκτελέσεις και που οδήγησε πολλούς στην αποδημία. Ήταν, δηλαδή, περίοδος εξασθένισης της χώρας που ταυτόχρονα δημιούργησε δεσμά εξαρτήσεων μέσα στο πλέγμα του ψυχρού πολέμου, άρα και περιορισμού δυνατοτήτων και χειρισμών. Η ελληνική και κυπριακή ηγεσία κινείται μέσα σε αυτό το κλίμα τη στιγμή που προσεγγίζει στον ΟΗΕ. Έχει ανάγκη όλα τα κράτη αλλά γίνεται χειρισμοί για διαχωρισμό της προσφυγής από τα κράτη του Ανατολικού Συνασπισμού. Ο αγώνας είναι ανταποικιακός, αλλά αποφεύγει τη διασύνδεσή του με το ανταποικιακό κίνημα για να μην ενοχλήσει τη Δύση. Η αλυτρωτική προσέγγιση το περιορίζει ως διαφορά μεταξύ φίλων μέσα στο δυτικό στρατόπεδο.

Ποια ήταν η σχέση σας με τον Μακάριο;

«Η σχέση μου με τον Μακάριο ξεκίνησε από το 1951 στην ΠΕΟΝ και συνεχίστηκε μέχρι και το τελευταίο Εθνικό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 1977. Υπήρχαν περίοδοι που ήμουν σε συμφωνία μαζί του, αλλά και περίοδοι διαφάνιας. Όμως, στις δύσκολες ώρες βρέθηκα δίπλα του και είχα συνεργασία μαζί του όλα τα χρόνια της Χούντας και της περιόδου που ακολούθησε.

Ποια ήταν η Κύπρος που η γενιά του 1955-59 παρέλαβε και ποια Κύπρο παρέδωσε;

«Η γενιά του 1950 πρόσφερε ό,τι της ζητήθηκε. Έγιναν πράξεις ηρωισμού και αυτοθυσίας μοναδικές και αξιοσημείωτες. Αν επρόκειτο να διαμορφωθεί η ιστορία από τους ανθρώπους, διαφορετική θα ήταν και η πορεία της. Τα μηνύματα όμως των καιρών ήταν διαφορετικά. Ήταν πολλά και δυνατά. Υπήρξε όμως όμως αιχμάλωτοι τοποθετήσεων και δείξαμε αδυναμία προσαρμογής στα διεθνή δεδομένα. Συνθήκες που έθεσαν τον κυπριακό Ελληνισμό αντιμέτωπο με επικίνδυνες δοκιμασίες, αλλά και ιστορικές σημασιές προκλήσεις.

Σας κατηγόρησαν κάποιος ότι προσπαθείτε να αλλάξετε την ιστορία του Αγώνα.

«Θα είναι λάθος να εκληφθεί το βιβλίο ως ιστορία του αγώνα. Δύσκολο να εκφράσεις μια τέτοια εποχή, όμως και η αποφυγή καταγραφής των σκέψεων είναι παράλειψη που δεν δικαιολογείται. Τα όσα βιώσαμε δεν ήταν συνηθισμένα. Με αυτά τα εξαιρετικά θέλησα να αναμετρηθώ. Και φυσικά να κριθώ.

Η ιστορία λένε ότι δεν γράφεται από τους συμμετέχοντες.

«Επιναλαμβάνω το βιβλίο δεν είναι ιστορία. Αποτελεί στην πραγματικότητα εξομολόγηση σκέψεων, αναλύσεων και προσεγγίσεων, ιδωμένων μέσα από τη δική μου πολιτική και ιδεολογική συγκρότηση. Τα ερωτήματα που βάζει το βιβλίο δεν είναι νεοφρανές αλλά υπήρχαν έκτοτε όταν εξελίσσονταν τα γεγονότα.

Ποιο είναι το συμπέρασμα της ιστορίας;

«Το συμπέρασμά μου είναι ένα μεγάλο ερωτηματικό για το μέλλον και την τύχη της Κύπρου στο σύνολό της και ιδιαίτερα του κυπριακού Ελληνισμού. Μια υπόθεση που συνεχώς έκτοτε δοκιμάζεται και επανεκτιμάται ανάλογα με τις εξελίξεις. Όσα ξεκίνησαν την εποχή εκείνη ακόμη δεν έχουν βρει το τέλος τους. Και η πάροδος του χρόνου αφήνει ανεπούλωτα τραύματα στους ανθρώπους και τον τόπο.

Τι έφταιξε και δεν παίρναμε τα μηνύματα της προαναγγελθείσας καταστροφής;

«Μείναμε προσκολλημένοι στα όνειρα και τις προσδοκίες που διαμορφώθηκαν σε μια άλλη εποχή, εκείνη της διαμόρφωσης των εθνικών κρατών, στην εποχή της αρχής των εθνότητων και των αλυτρωτικών αγώνων. Ό,τι ακολούθησε ήταν εντελώς διαφορετικό. Η αυτοδιάθεση των λαών όπως διαμορφώθηκε

την εποχή των ανταποικιακών αγώνων είχε ως επίκεντρο την ανεξαρτησία. Αυτήν την ανακολουθία πληρώσαμε.

Ποιο λάθος επαναλαμβάνουμε;

«Την αμετροέπεια και τις ακρότητες. Η σημερινή εποχή έχει τα δικά της διλήμματα και προβλήματα. Δύο βασικά σημεία θα ήθελα να σημειώσω. Το ένα είναι η διαφύλαξη της κυπριακής ανεξαρτησίας και αυτό βέβαια σήμερα τοποθετείται κύρια έναντι της Τουρκίας, αλλά επεκτείνεται και έναντι της Βρετανίας και της Ελλάδας. Η διαμόρφωση πολιτικής εξουπλήτωσης των ιδιαίτερων συμφερόντων της Κύπρου και του λαού της στο σύνολό του. Και δεύτερο η ανάγκη ύπαρξης ηγεσίας που να είναι σε θέση να αναλάβει αυτή την ευθύνη. Πίνεται λόγος πολλές για ανεξάρτητο κράτος, όμως οι αντιφάσεις είναι πολλές. Μας κατατρώγει η δημαγωγία και ο φτηνός εθνικισμός.

Ανήκετε στη γενιά που ζήτησε όλα αυτά, που απέτυχε να μας προστατεύσει, ποια η δική σας ευθύνη;

«Άλλοιμονο σε όποιον νομίζει ότι ξεκόβει από την εποχή και τις ευθύνες του. Όλοι είμαστε συνυπεύθυνοι. Ο καθένας κατά τις πράξεις ή παραλείψεις του,

«Όσοι πραγματικά σέβονται τον Μακάριο να τον αφήνουν να φαίνεται όπως ακριβώς είναι

Το αδιέξοδο στο Κυπριακό είναι ωρολογιακή βόμβα

Πώς βλέπετε τη σημερινή περιρρέουσα ατμόσφαιρα;

«Ό,τι συνέβη το 1974 είναι μια πρωτοφανής καταστροφή. Η μεγαλύτερη στη μακρά ιστορία της Κύπρου. Ό,τι έκτοτε παραμένει ως ζητούμενο είναι η διάσωση αυτού που μπορεί να διασωθεί. Κάθε καθυστέρηση, κάθε αναξιοποίητη πάροδος του χρόνου εδραίωνει τα τελεωμένα της εισβολής και κατοχής. Ήδη στα 44 χρόνια που ακολούθησαν χάθηκαν πολλά. Και ο χρόνος δημιουργεί δικαίο και είναι σε βάρος μας.

Κίνδυνοι παραμονεύουν;

«Η παράταση της κρίσης εγκυμονεί νέες κρίσεις που με την πάροδο του χρόνου μεγεθύνονται. Ζούμε σε κλίμα υποδόσκουσας κρίσης με συνεχείς εξάρσεις, πότε εντός της Κύπρου πότε γύρω από την Κύπρο. Απειλείται η απομάκρυνση της Ειρηνευτικής Δύναμης και παραμονεύει διείσδυση της Τουρκίας στην κυπριακή Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη. Η αδιέξοδη παράταση του Κυπριακού είναι ωρολογιακή βόμβα. Επικρατούμενοι είναι και ο κίνδυνος της εξουδετέρωσης του τουρκοκυπριακού στοιχείου και της δημιουργίας σκληρών και ακαθόριστων συνόρων μεταξύ Κυπριακής Δημοκρατίας και Τουρκίας. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο οδηγεί σε απρόβλεπτες και άκρως επικίνδυνες καταστάσεις.

Ζούμε το τέλος της Διζωνικής Δικονομικής Ομοσπονδίας;

«Αυτό θα σημαίνει και το τέλος της παρέμβουσης των Ηνωμένων Εθνών και με άγνωστες προεκτάσεις για τη θέση μας μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα Ηνωμένα Έθνη βρίσκονται στην Κύπρο με όρο εντολής την παροχή των καλών τους υπηρεσιών για τη διασφάλιση της Διζωνικής Δικονομικής Ομοσπονδίας.

Αν εμείς εγκαταλείψουμε αυτήν τη δυνατότητα, τότε θα τερματίσουν και εκείνα την παρουσία τους με όλες τις επαπειλούμενες συνέπειες.

Η χαλαρή ομοσπονδία που μίηκε πρόσφατα στη συζήτηση;

«Βρισκόμαστε και πάλι μπλεγμένοι μέσα σε νομικές συζητήσεις. Από την εποχή των δεκαετιών σημείων του 1963 και μετά δεν κάνουμε τίποτα άλλο από του να συζητούμε νομικές πτυχές του Κυπριακού. Τακτική που επισώρευσε δυστυχίες και καταστροφή χωρίς να έχει διασωθεί και το νομικό υπόβαθρο που θεωρούσαμε αδιαφιλονίκητο. Θα πρέπει κάποτε να συζητήσουμε ποια Κύπρου θέλουμε και ύστερα να προχωρήσουμε σε νομικές και θεσμικές ρυθμίσεις.

Λύση δύο κρατών παραμονεύει;

«Λύση δυο κρατών δεν υπάρχει. Ποιος ηγέτης είναι έτοιμος να εκχωρήσει και με την υπογραφή του ό,τι με όπλα κατέκτησε η Τουρκία; Και μπορεί κάτω από τέτοιες συνθήκες να εξασφαλιστεί ειρήνη στο νησί;

Την επόμενη μέρα θα υπάρχουν Τουρκοκύπριοι να διαπραγματευόμαστε;

«Αυτό είναι το μήνυμα που μας διαβιβάζουν καθημερινά οι Τουρκοκύπριοι, οι βασικότεροι μας σύμμαχοι στην αναζήτηση διευθέτησης, για να αποκατασταθεί η ενότητα του νησιού και η ευκαιρία μιας νέας αρχής. Άκουσα και Τουρκοκύπριους να λένουν σε ξένους πρέσβεις και στα Ηνωμένα Έθνη «Θα γίνουμε Αλεξανδρέττα».

Ποιο το χρώμα του αύριου;

«Να μου επιτραπεί να πω ότι ένα χρώμα ξέρω: αυτό της πάλης για τη σωτηρία της Κύπρου. Τη σκέψη αυτή τη θερμαίνει το χρώμα της Κύπρου, καφέ το καλοκαίρι, ολοπράσινο και ανθισμένο την άνοιξη.

Η μάχη μεταξύ καταστροφής και σωτηρίας είναι ασταμάτητη

«Πρωτοσέλιδο της «Χαβαντίς» αναφερόταν σε χαμένες εικόνες και θρησκευτικά κειμήλια αξίας εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων που βρίσκονται στο κάστρο της Κερύνειας. Μετά το 1974 πήγατε στο κάστρο της Κερύνειας;

«Χαιρέτω το δημοσίευμα γιατί δείχνει να κινείται προς την ίδια κατεύθυνση που εργάζεται η Τεχνική Επιτροπή. Η Τεχνική Επιτροπή επισκέφθηκε και πριν κάποια χρόνια το χώρο που βρίσκονται οι εικόνες. Να μου επιτραπεί μία διόρθωση. Οι εικόνες βρίσκονται σε αίθουσα στη δυτική πτέρυγα του κάστρου στα πιο ψηλά του επίπεδα. Είναι κλειδωμένη και οι εικόνες καταγεγραμμένες. Μπορώ ακόμη να προσθέσω ότι βρίσκονται σε ειδικές θήκες και τυγχάνουν σχετικής προστασίας. Σε ό,τι αφορά την αξία τους είναι ανεκτίμητη γιατί συνδέεται με την ίδια την έννοια της πολιτιστικής ύπαρξης του λαού μας.

Τι κινήσεις θα κάνετε;

«Η Τεχνική Επιτροπή μετά την ανακίνηση του θέματος επισκέφθηκε την αίθουσα όπου είναι αποθηκευμένες οι εικόνες και διαπίστωσε ότι εκείνο που άμεσα χρειάζεται είναι η εγκατάσταση συστήματος κλιματισμού, για να αποφευχθεί η φθορά από την

εναλλαγή της θερμοκρασίας και την επίδραση της υγρασίας. Η ΤΕ θα εργαστεί συστηματικά για την προστασία αυτού του πολιτιστικού θησαυρού.

Επισκεφτήκατε τον Άγιο Παντελεήμονα στη Μύρτου που βεβηλώθηκε;

«Ναι. Επισκεφθήκα τη Μονή μαζί με τον Μουσταφά Αλτάν, της Τεχνικής Επιτροπής και την κ. Τσιπάντα Τζεννάρου, διευθύντρια του UNDP-PfF που συνοδεύονται από τεχνικούς του πολιτιστικού θησαυρού. Η αναγραφή λέξεων και απρεπών σχεδίων στους τοίχους, εντός της εκκλησίας, ήταν αποκρουστικό θέαμα και προκάλεσε σε όλους μας θλίψη και απέθθεια. Η εκκλησία χρειάζεται ακόμη καθαρισμό από τις κουτσουλιές των πουλιών και ο περιβόλος της από ξερά χόρτα. Η μάχη μεταξύ καταστροφής και σωτηρίας, είναι ασταμάτητη. Εμείς θα συνεχίσουμε την προσπάθειά μας όσες δυσκολίες και αν στο μεταξύ προκύψουν, όσες οπισθοδρομήσεις και αν εμφανίζονται στην πορεία μας. Ο Άγιος Παντελεήμονας ήταν στο επίκεντρο των προσπαθειών μας από τη ίδρυση της ΤΕ και καταβάλαμε μεγάλες προσπάθειες για τη συντήρησή του. Δεν θα τον εγκαταλείψουμε. Η αντίδραση της Τεχνικής Επιτροπής θα είναι άμεση και ομόφωνη.